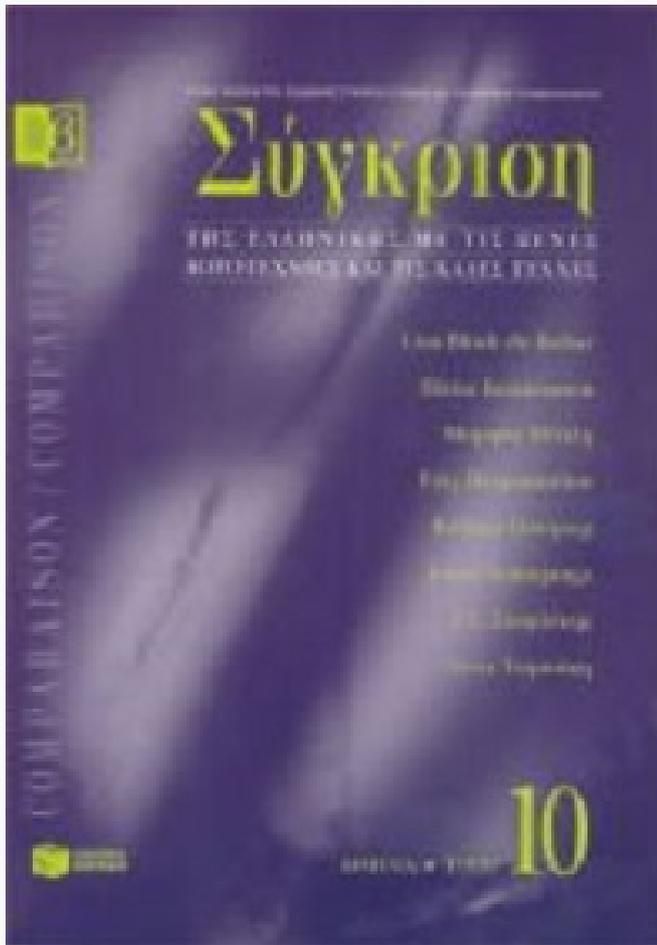

Σύγκριση/Comparaison/Comparison

Τόμ. 10 (1999)

Κυριάκος Ντελόπουλος, Παιδικά και Νεανικά Βιβλία του 19ου αιώνα, Αθήνα: Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, 1995, σελ. 528.

Σοφία Ντενίση

doi: [10.12681/comparison.11475](https://doi.org/10.12681/comparison.11475)

Copyright © 2017, Σοφία Ντενίση

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ντενίση Σ. (2017). Κυριάκος Ντελόπουλος, Παιδικά και Νεανικά Βιβλία του 19ου αιώνα, Αθήνα: Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, 1995, σελ. 528. *Σύγκριση/Comparaison/Comparison*, 10, 148–151. <https://doi.org/10.12681/comparison.11475>

επιφανειακή «κοινωνιολογική ή ιστορική προσέγγιση» και να μας ξεφύγει η «κεντρική ιδέα», ο πυρήνας που ώθησε τον δημιουργό στην υλοποίηση ενός έργου. Οφείλουμε να εξετάσουμε αν ο κεντρικός πυρήνας ενός έργου, που κατά τον G. Durand πηγάζει πάντοτε από το κοινωνικό πλαίσιο, οδηγεί και μεθοδεύει όχι μόνο την πλοκή ενός έργου, αλλά ακόμη και το ύφος, τη διατύπωση εικόνων, το υλικό εν γένει με το οποίο συγκροτεί το έργο του ο δημιουργός. Κι αναφέρει για παράδειγμα το κίνημα του Ρομαντισμού, που δεν αναλύεται ούτε κατανοείται μόνο μέσα από τη στενή «κλασική» λογοτεχνική προσέγγιση με τα κύρια ή δευτερεύοντα χαρακτηριστικά του, αλλά κυρίως με τη μελέτη και εξέταση των «μύθων-ιδεών», των μυθημάτων, της παρακμής, της δοκιμασίας, της ανάτασης και της λύτρωσης του ατόμου, όπως αυτά εμφανίστηκαν κι εκφράστηκαν ταυτόχρονα και σ' άλλους τομείς της ανθρώπινης συμπεριφοράς (αρχιτεκτονική, μουσική, γλυπτική, μόδα, ιστορία, ζωγραφική, έθιμα κ.λπ.).

Καταλήγοντας ο G. Durand αναφέρει ότι οι σχέσεις συγγένειας ψυχής και κοινωνίας δεν εξαρτώνται από πίνακες γενετικής ή χρωμοσωμάτων, αλλά προκύπτουν από την «ταυτότητα». Και με τον όρο «ταυτότητα» δεν εννοεί την απλή «ληξιαρχική» πράξη, αλλά την ελεύθερη, τη συνειδητοποιημένη επιθυμία του ατόμου να συμμετάσχει σε κοινές αξίες. Οπότε, ανάλογα με τη διάρκεια ή το χώρο που καλύπτει αυτή η ένταξη, μπορούμε να συζητάμε για «χρόνο» αλλά και για «γεωγραφία» του μύθου-ιδέα.

Γενικά, το *Introduction à la mythodologie Mythes et sociétés* είναι έργο που επισφραγίζει την πολυετή επιστημονική προσπάθεια και ανάλυση του G.

Durand να προσεγγίσει και να αναλύσει τη φαντασιακή πλευρά της παραδοσιακής, αλλά και της νέας λογοτεχνικής παραγωγής, ξεφεύγοντας από τα στενά «εθνικά» πλαίσια, δίνοντας νέα πνοή στη μελέτη της λογοτεχνικής και πνευματικής πρόσληψης, διατυπώνοντας και οριοθετώντας μια νέα μεθοδολογία. Αν και με τον όρο «μύθο» μπορεί να προκληθεί κάποια σύγχυση στον Έλληνα κυρίως αναγνώστη, γιατί ο G. Durand εννοεί την ιδέα κι όχι την αφήγηση ή τη δράση που συνδέεται γύρω απ' αυτήν, η *Introduction à la mythodologie. Mythes et sociétés*, όπως και οι προηγούμενες μελέτες του, διευρύνει την κλασική έννοια του μύθου, της δίνει νέες διαστάσεις, την προσαρμόζει στα σύγχρονα επιστημονικά, τεχνολογικά και κοινωνικά επιτεύγματα της εποχής μας.

Γιώργος Φρέρης

Κυριάκος Ντελόπουλος, Παιδικά και Νεανικά Βιβλία του 19ου αιώνα, Αθήνα: Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, 1995, σελ. 528.

Το 1859 ο Νικόλαος Δραγούμης, μια από τις σημαντικότερες πνευματικές φυσιογνωμίες του 19ου αιώνα, εκδότης του περιοδικού *Πανδώρα*, συγγραφέας των *Ιστορικών Αναμνήσεων* (1874) και σημαντικότερων ταξιδιωτικών κειμένων, μεταφραστής έργων λογοτεχνικών και ιστορικών, διηγηματογράφος, αλλά και γνωστός πολιτικός, αποφάσισε να εκδώσει μια σειρά έργων με εικονογράφηση που να απευθύνεται στα παιδιά. Τη σειρά ονόμασε «Βιβλιοθήκη των παιδών» και την εγκαινίασε με ένα από τα σημαντικότερα μυθιστορήματα για

ενήλικες, το οποίο είχε περάσει ήδη από τον δέκατο όγδοο αιώνα στην παιδική λογοτεχνία, *Τα ταξίδια του Γύλλιβερ του Swift* (για να κρατήσω την απόδοση του Δραγούμη). Στον πρόλογο του έργου εξηγεί τι τον οδήγησε στη δημιουργία αυτής της σειράς: «πολλά γράφονται και εκδίδονται εις την Ελλάδα, αλλ' ολίγιστα, ολίγιστα, αποτείνονται εις την νεαράν ηλικίαν· και όμως αύτη προ πάντων έχει ανάγκην βοηθείας, ου μόνον διότι στερείται εισέτι της ικανότητος ν' αναγνώσκη την αρχαίαν ή και ξένας γλώσσας και να πορίζεται ό,τι καλόν δεν ευρίσκει εις την καθομιλουμένην, αλλά και διότι (και τούτο είναι το σπουδαιότερον) ίνα αισθανθή ζωηρόν τον έρωτα της αναγνώσεως, πρέπει να έχει προ οφθαλμών βιβλία τα οποία να ερεθίζωσι την περιέργειαν χωρίς να σκοτιζώσι τον νουν ή να βλάπτωσι τα ήθη και να καθιστάνωσι αυτήν συντονωτέραν».

Έχοντας διαβάσει και καταγράψει με προσοχή αυτές τις παρατηρήσεις του Νικολάου Δραγούμη για τα παιδικά βιβλία τον περασμένο αιώνα, παρατηρήσεις μιας προσωπικότητας που εκτιμώ και σέβομαι ιδιαίτερα, ξεπλάγην ευχάριστα όταν πρωτοφυλλομέτησα τη βιβλιογραφική καταγραφή του Κυριάκου Ντελόπουλου και διαπίστωσα πως ναι, ακόμη και ο Δραγούμης μπορεί να κάνει λάθος. Και μπορεί να κάνει λάθος γιατί την άποψή του δεν τη στηρίζει σε στοιχεία. Έτσι, εκτίμησα γι' άλλη μια φορά το πολύτιμο έργο που προσφέρουν οι βιβλιογραφίες, έργα άχαρα και κοπιαστικά για όσους έχουν το κουράγιο να τις εκπονήσουν, έργα χρήσιμα και ευχάριστα για τους ερευνητές που έχουν την τύχη να τις βρουν έτοιμες. Πιστεύω πως αυτή η πρώτη απόπειρα βιβλιογραφικής καταγραφής των παι-

δικών και νεανικών βιβλίων έρχεται την κατάλληλη στιγμή, σε μια περίοδο που η επανεξέταση της λογοτεχνικής εικόνας τουλάχιστον της πεζογραφίας του Ρομαντισμού τείνει να αλλάξει ριζικά και το ενδιαφέρον για τον 19ο αιώνα συνεχώς και αυξάνεται. Το βιβλίο αυτό, πρωτοποριακό στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας, μπορεί και πρέπει ν' ανοίξει νέα πεδία έρευνας για τους μελετητές του χώρου.

Ο Κυριάκος Ντελόπουλος, σε έναν πολύ επιμελημένο τόμο 528 σελίδων με θαυμάσια εικονογράφηση, με μια πολύ κατατοπιστική εισαγωγική μελέτη και πολύτιμα ευρητήρια, βιβλιογραφεί 986 λήμματα. Πρόκειται για αυτοτελείς ελληνικές, καθώς επίσης και ξένες εκδόσεις στην ελληνική:

α) έργων ελλήνων συγγραφέων, β) μεταφράσεων έργων ελλήνων συγγραφέων, γ) μεταφράσεων ξένων συγγραφέων στις οποίες αναφέρεται το όνομά τους, δ) διασκευών έργων ξένων συγγραφέων οι οποίες κυκλοφόρησαν ανωνύμως ή υπό το όνομα του διασκευαστή τους.

Τα έργα που βιβλιογραφούνται είναι: 1) είτε λογοτεχνικά, 2) είτε βιβλία γνώσεων ή ακόμη, 3) βιβλία σχολικής χρήσης μόνο όμως όταν αυτά σταδιοδρόμησαν ως παιδικά, δηλαδή ως εξωσχολικά αναγνώσματα και τέλος, 4) βιβλία εικονογραφημένα, με περιορισμένο κείμενο για τα πιο μικρά παιδιά.

Τα στοιχεία που αναφέρω τα αντλώ από την εξαιρετικά κατατοπιστική εισαγωγική μελέτη του Ντελόπουλου, η οποία μπορεί πράγματι να λύσει κάθε πιθανή απορία του επίδοξου αναγνώστη. Επειδή η εισαγωγή αυτή καλύπτει πλήρως την ιδεατή παρουσίαση του βιβλίου, θα ήθελα να σταθώ μόνο σε ένα ακόμη σημείο της και έπειτα να κάνω κάποιες επιμέρους παρατη-

ρήσεις για τη σημασία αυτής της εργασίας.

Ο Ντελόπουλος αφιερώνει ένα ολόκληρο κεφάλαιο με τίτλο «Παιδικά βιβλία ή βιβλία για παιδιά; αναζητώντας την ταυτότητά τους», στο θεμελιώδες ερώτημα ποια είναι τα παιδικά και νεανικά βιβλία, ώστε να βοηθήσει τον αναγνώστη του να κατανοήσει γιατί το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει τα έργα που περιλαμβάνει, αλλά και για να εκθέσει την πολυπλοκότητα ενός τέτοιου ορισμού. Έτσι, με αναφορές στη διεθνή βιβλιογραφία προσπαθεί να δώσει μια κατατοπιστική εικόνα των επικρατέστερων απόψεων. Σύμφωνα με αυτές, παιδικό/νεανικό θεωρείται ένα βιβλίο: α) γραμμένο για παιδιά/νέους, β) που δεν γράφτηκε για παιδιά/νέους, αλλά επειδή τα προσήλκυε έγινε παιδικό/νεανικό, γ) γραμμένο από παιδιά/νέους, δ) που έχει ήρωες παιδιά/νέους. Ο Ντελόπουλος διευκρινίζει ότι η λέξη νεανικά εκτείνεται ως την προεφηβική ηλικία. Δεν θα αποπειραθώ να υπεισέλθω σε περισσότερες λεπτομέρειες επί του θέματος, αντίθετα, θα παρότρυνα τους ενδιαφερόμενους να διαβάσουν το οικείο κεφάλαιο της εισαγωγής, το οποίο παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον. Θα σταθώ μόνο σε κάποιες φράσεις του βιβλιογράφου στο κλείσιμο του κεφαλαίου: «το πεδίο συνεπώς [της παιδικής/νεανικής λογοτεχνίας] στο οποίο καλείται ο επίδοξος βιβλιογράφος να δώσει τη μάχη του δεν είναι τόσο της ανεύρεσης, αλλά της διαλογής των ειδών του αντικειμένου του» και εξηγεί ότι κανένα λήμμα δεν έχει συμπεριληφθεί με βάση την προσωπική του γνώμη ή κρίση, αλλά ότι «όλα εμπίπτουν σε κάποια από τις κατηγορίες των παιδικών/νεανικών βιβλίων, όπως προβλέπουν οι σχηματικοί ορισμοί που ήδη εκτέθηκαν και

στα πλαίσια της ειδικής σταδιοδρομίας την οποία τα βιβλία ακολούθησαν αμέσως μετά την κυκλοφορήσή τους ή απροσδοκίτως αργότερα». Εδώ θα ήθελα να παρατηρήσω ότι και η απόφαση να αποδεχτεί όλους τους ισχύοντες ορισμούς για το ποιο είναι το παιδικό βιβλίο αποτελεί προσωπική κρίση του βιβλιογράφου και ότι αυτό δεν μειώνει καθόλου την αξία του έργου. Οι βιβλιογραφίες όταν είναι θεματικές, όπως αυτή την οποία εξετάζουμε σήμερα, είναι, κατά τη γνώμη μου, προσωπικές εργασίες από τη στιγμή που ο εκάστοτε βιβλιογράφος είναι αδύνατον να μη λειτουργήσει με προσωπικά κριτήρια στο τι τελικά θα συμπεριλάβει.

Θα ολοκληρώσω την παρουσίαση αυτή αναφερόμενη στην υποδειγματική μορφή των λημμάτων και στην τεράστια χρησιμότητά της για τους ερευνητές. Στην εργασία του αυτή ο Ντελόπουλος προχωρά σε ταυτίσεις έργων οι οποίες αλλάζουν κατά πολύ την εικόνα που είχαμε μέχρι σήμερα για την παιδική λογοτεχνία. Για παράδειγμα, ένας μεγάλος αριθμός ονομάτων ξένων συγγραφέων παίρνει τη θέση του στην ιστορία των μεταφράσεων και, ακόμη, αλλάζουν τα ποσοστά των μεταφράσεων με βάση τη χώρα προέλευσης, όταν ένας σημαντικός αριθμός αταύτιστων έργων αποκτά χώρα προέλευσης. Και μόνο η ταύτιση των έργων του Schmidt τοποθετεί τον γερμανό συγγραφέα παιδικών βιβλίων σε μια από τις πρώτες θέσεις μαζί με τον Δουμά. Εξαιρετικά χρήσιμη είναι επίσης η αναγραφή του τίτλου πρωτοτύπου και της χρονολογίας έκδοσης των έργων που έχουν μεταφραστεί, αλλά και η παράθεση ολόκληρων τεμαχίων από εισαγωγές και προλόγους δυσεύρετων έργων.

Πιστεύω ότι ο Κυριάκος Ντελό-

πουλος με αυτή την πολύτιμη βιβλιογραφική καταγραφή προσφέρει υλικό για ένα πλήθος εργασιών και μια ολοκληρη σειρά θεμάτων προς διερεύνηση, που μπορούν να αλλάξουν σημα-

ντικά την εικόνα που είχαμε μέχρι σήμερα όχι μόνο της παιδικής λογοτεχνίας, αλλά της λογοτεχνίας του 19ου αιώνα γενικότερα.

Σοφία Ντενίση

